
آنچه لازم است در مورد سرطان تخمندان بدانید

تهیه و تنظیم:

گروه تکنولوژی زنان

مرکز آموزشی درمانی الزهرا (س)

۱۳۸۷

تخمدانها

تخمدانها یک جفت عضو دستگاه تناسلی زنانه هستند. آنها در لگن در طرفین رحم قرار گرفته اند. هر تخمدان از نظر اندازه و شکل شبیه یک بادام بزرگ می باشد. تخمدانها دو وظیفه در بدن دارند: تولید تخمک و تولید هورمونهای زنانه. هر ماه طی چرخه قاعدگی یک تخمک از یک تخمدان رها می شود تخمک از طریق لوله فالوپ به رحم می رود. تخمدانها همچنین منبع اصلی هورمونهای زنانه استروژن و پروژسترون هستند. این هورمونها در تکامل پستانها، شکل بدن و موهای بدن نقش دارند. آنها همچنین دوره های قاعدگی و حاملگی را در بدن تنظیم می کنند.

مطالبی در مورد سرطان تخمدان

سرطان، بیماری است که از سلولها شروع می شود. سلولها واحد کوچک تشکیل دهنده بدن می باشند. برای فهمیدن سرطان بایستی در مورد سلولهای طبیعی و آنچه که باعث می شود آنها سرطانی شوند بدانید. بدن از انواع مختلفی از سلولها درست شده است. در حالت طبیعی سلولها رشد کرده، تقسیم شده و تولید سلولهای بیشتری را که بدن نیاز دارد می کنند. این برنامه منظم کمک می کند که بدن سالم بماند.

گاهی اوقات سلولها به تقسیم شدن ادامه می دهند در حالیکه به این سلولهای جدید نیازی وجود ندارد. این سلولهای اضافی از یک بافت، به نام تومور گفته می شوند تومورها می توانند خوش خیم یا بدخیم باشند.

تومورهای خوش خیم:

تومورهای خوش خیم سرطان نیستند. اغلب می توان آنها را برداشت و در اکثر موارد آنها دوباره ایجاد نمی شوند. سلولهای تومورهای خوش خیم به سایر جاهای بدن گسترش نمی یابند. مهم است بدانید که تومورهای خوش خیم ندرتاً برای بدن خطر ایجاد می کنند.

کیست های تخمدانی نوع خاصی از رشد سلولها هستند. آنها کیسه های پر از مایع هستند که در سطح تخمدانها تشکیل می شوند. آنها سرطان نیستند. کیست ها اغلب بدون درمان پس رفت می کنند. اگر کیستی خودبخود از بین نرود پزشکان توصیه به برداشتن آن می کنند مخصوصاً اگر بزرگتر شود.

تومورهای بدخیم:

تومورهای بدخیم سرطان هستند. سلولها در این تومورها غیر طبیعی بوده و بدون هیچ کنترل و نظمی تقسیم می شوند. آنها می توانند تهاجم یافته و به بافت های مجاور آسیب برسانند. سلولهای سرطانی همچنین می توانند از محل اولیه خود به جاهای دورتری در بدن پخش شوند (متاستاز).

یک تومور بدخیم که در تخمدان ایجاد می شود به نام سرطان تخمدان گفته می شود. انواع مختلفی از سرطانهای تخمدان وجود دارند. شایعترین نوع سرطان تخمدان به نام سرطان اپی تلیال گفته می شود که از سلول های سطحی تخمدان منشا می گیرند.

در این کتابچه با این نوع سرطان تخمدان آشنا می شوید. انواع دیگر یعنی تومورهای استرومایی که نادر هستند در اینجا بحث نمی شود. سلولهای سرطان تخمدان می توانند از تخمدان به سایر بافت های بدن گسترش یابند که تحت عنوان ریزش سلولها گفته می شود. وقتی سرطان تخمدان ریزش می کند تمایل دارد که بر روی صفاق شکم و روی دیافراگم کاشته شود.

ممکن است داخل شکم مایع جمع شود که به آن آسیت می گویند. اینجاست که باعث می شود بیمار احساس تورم شکم یا نفخ بکند. سلولهای سرطانی می توانند وارد گردش خون یا جریان لنفاوی شده و در جاهای دیگر بدن تومور جدیدی را ایجاد کنند.

چه کسانی در معرض خطر سرطان تخمدان هستند؟

علت دقیق سرطان تخمدان معلوم نیست. به هر حال مطالعات نشان داده اند که عوامل زیر موجب افزایش شانس ابتلا به این بیماری می شوند:

سابقه فامیلی:

در فامیل درجه یک (مادر، دختر و خواهر) خانمی که مبتلا به سرطان تخمدان می باشد خطر ابتلا به سرطان اپی تلیالی تخمدان بالا می باشد.

اگر ۲ یا چند نفر از فامیل های درجه یک مبتلا به سرطان تخمدان باشند احتمال خطر بیشتر خواهد بود.

در صورت ابتلای اقوام درجه ۲ مثل مادربزرگ، خاله، دخترعمو، احتمال خطر کمتر بوده و متوسط می باشد.

سابقه فامیلی سرطان پستان یا روده بزرگ با افزایش خطر ابتلا به سرطان تخمدان همراه است.

سن: احتمال پیدایش سرطان تخمدان با افزایش سن بالاتر می رود. اکثر سرطانهای تخمدان در زنان بالای ۵۰ سال ایجاد می شوند و بیشترین میزان در زنان بالای ۶۰ سال است.

بچه دار شدن: زنانی که هرگز بچه دار نشده اند بیشتر از کسانی که فرزند به دنیا آورده اند خطر ابتلا به سرطان تخمدان را دارند.

در واقع هر چقدر تعداد بچه های فرد بیشتر باشد شانس ابتلا به سرطان تخمدان کمتر است.

سابقه فردی: زنانی که سرطان پستان یا روده بزرگ دارند شانس بیشتری برای ابتلا به سرطان تخمدان را دارند.

داروهای نازایی: داروهایی که برای تحریک تخمک گذاری به کار می روند مختصری شانس ابتلا به سرطان تخمدان را افزایش می دهند.

پودر تالک: بعضی مطالعات پیشنهاد کرده اند زنانیکه پودر تالک را در ناحیه تناسلی به مدت زیادی مصرف کرده اند ممکن است در معرض افزایش خطر سرطان تخمدان باشند.

درمان جایگزین هورمونی:

بعضی شواهد نشان داده اند که زنانی که بعد از یائسگی هورمون درمانی مصرف می کنند افزایش خطر مختصری برای پیدایش سرطان تخمدان دارند.

حدود یک نفر از ۵۷ زن در کشور آمریکا مبتلا به سرطان تخمدان می شود. اکثر موارد در زنانی که بالای ۵۰ سال هستند دیده می شود هرچند که در زنان جوان هم ممکن است ایجاد شود.

عوامل پیشگیری کننده از سرطان تخمدان:

- مصرف قرص های جلوگیری خوراکی احتمال ابتلا به سرطان تخمدان را کاهش می دهند. (مصرف ۵ سال قرص جلوگیری خطر را ۵۰٪ کم می کند)

- بستن لوله های رحمی و برداشتن رحم خطر را کم می کند.

- کاهش چربی در رژیم غذایی خطر را کم می کند.

به زنانی که به علت سابقه فامیلی در معرض خطر بالای سرطان تخمدان هستند توصیه می شود که تخمدانهایشان را قبل از ایجاد سرطان در بیاورند. این اقدام معمولاً اما نه همیشه آنها را از ابتلا به سرطان تخمدان محافظت می کند.

عوارض عمل جراحی و عوارض جانبی بعدی باید به بیمار گفته شود تا مزایا و معایب این عمل را در نظر بگیرد. داشتن یک یا چند عامل خطر به این معنا نیست که حتماً فرد مبتلا به سرطان خواهد شد بلکه فقط بدین معناست که خطر ابتلا بیش از حد متوسط می باشد. زنانی که در مورد سرطان تخمدان نگرانی دارند بهتر است با متخصصین زنان که در رشته سرطانهای زنان مهارت دارند مشورت نمایند.

تشخیص سرطان تخمدان:

سرطان هر چه زودتر تشخیص داده شده و درمان شود همانقدر امکان بهبودی بیشتر خواهد بود.

اکثرأً زنان مبتلا به سرطان تخمدان بدون علامت بوده و یا علائم خفیفی دارند تا اینکه بیماری کاملاً پیشرفت کند.

دانشمندان در مورد تشخیص زودرس سرطان تخمدان با اندازه گیری موادی که به نام تومورمارکر گفته می شود مثل CA-125 تحقیق می کنند. همچنین در مورد سونوگرافی ترانس واژینال برای تشخیص زودرس مطالعه می کنند.

علائم سرطان تخمدان: سرطان تخمدان معمولاً تا مرحله پیشرفته علامتی

ایجاد نمی کند و یا علائم مبهم ایجاد می کند.

علائم و نشانه های سرطان تخمدان شامل:

- ناراحتی یا در شکم (نفخ-تورم شکم-درد)
 - تهوع، اسهال، یبوست و تکرر ادرار
 - بی اشتها
 - احساس پری شکم حتی بعد از غذای سبک
 - افزایش یا کاهش وزن بی دلیل
 - خونریزی غیرطبیعی واژینال
- این علائم ممکن است به علت سرطان تخمدان یا سایر بیماریهای خوش خیم ایجاد شوند لذا با مشاهده این علائم به پزشک مراجعه کنید.

راههای تشخیص سرطان تخمدان

آزمایشات و معاینات زیر به تشخیص کمک می کنند:

- **معاینه لگن:** رحم، واژن، تخمدانها، لوله ها، مثانه و رکتوم باید معاینه شوند. هنگام معاینه باید پاپ اسمیر از دهانه رحم برای تشخیص سرطان دهانه رحم برآشته شود.
- **سونوگرافی:** از امواج صوتی با فرکانس بالا جهت تشخیص استفاده می شود. سونوگرافی قادر است کیست های تخمدانی و تومورهای تخمدانی را تشخیص دهد.
- **CA-125:** در زنان مبتلا به سرطان تخمدان معمولاً بالاتر از مقدار طبیعی می باشد.

- **سریوگرافی دستگاه گوارش و یا باریم انما:** عکس از قسمت های تحتانی روده بزرگ با ماده حاجب توسط اشعه X انداخته می شود.
- **CT اسکن:** عکس های دقیقی که از تمام قسمت های بدن با استفاده از کامپیوتر و دستگاه تولیدکننده اشعه X برداشته می شود.
- **بیوپسی:** برداشتن نمونه بافتی برای بررسی در زیر میکروسکوپ توسط پاتولوژیست به تشخیص قطعی کمک می کند. برای به دست آوردن نمونه، جراح شکم را باز می کند (عمل لاپاراتومی) اگر تخمدان مشکوک به سرطان باشد کل تخمدان درآورده شده و برای بررسی فرستاده می شود اگر تشخیص سرطان باشد باید مرحله بندی سرطان صورت پذیرد. دانستن مرحله بیماری به پزشک کمک می کند که نوع درمان را مشخص کند.

درمان سرطان تخمدان:

- درمان بستگی به مرحله بیماری و وضعیت سلامت عمومی بیمار دارد.
- **جراحی:** جراحی درمان اولیه برای سرطان تخمدان می باشد. رحم، لوله ها و تخمدانها معمولاً برداشته می شوند. به این عمل هیسترکتومی به علاوه سالپنگوآوآفرکتومی دوطرفه گفته می شود. اغلب جراح امنتوم و غدد لنفاوی را هم بر می دارد. نمونه برداری از صفاق و مایع داخل شکم و دیافراگم کمک به تشخیص مرحله سرطان می کند.
- اگر سرطان پیشرفته باشد جراح هر چقدر که بتواند باید بافت سرطانی را خارج کند که به این عمل دبالکینگ می گویند. با این عمل حجم تومور کاهش داده می شود تا بعداً با شیمی درمانی یا رادیوتراپی قابل درمان باشد.

- **شیمی درمانی:** استفاده از داروها برای کشتن سلولهای سرطانی در سرتاسر بدن می باشد. برای از بین بردن سلولهای سرطانی که بعد از جراحی در بدن باقی می ماند برای کنترل رشد تومور یا برای برطرف کردن علائم سرطان از شیمی درمانی استفاده می شود. اکثر داروها برای شیمی درمانی سرطان تخمدان از راه وریدی تزریق می شود. بعضی داروها خوراکی داده می شوند. از هر طریقی داروها داده شوند آنها وارد گردش خون شده و در تمام بدن پخش می شوند. راه دیگر شیمی درمانی تزریق دارو بطور مستقیم به داخل شکم است که به این روش شیمی درمانی صفاقی گفته می شود.

- **رادیوتراپی:** از امواج با انرژی بالا جهت کشتن سلولهای سرطانی استفاده می شود. رادیوتراپی فقط در منطقه ای که تابیده می شود سلولها را از بین می برد. رادیوتراپی می تواند خارجی باشد که توسط دستگاه به بدن اشعه داده می شود و یا اینکه داخلی باشد و مواد رادیواکتیو به داخل حفره صفاقی تزریق شود.

عوارض جانبی درمان

جراحی: درد کوتاه مدت و حساسیت در ناحیه عمل بعد از جراحی ممکن است وجود داشته باشد که با داروی مسکن قابل کنترل می باشد. تا چند روز بعد از عمل بیمار ممکن است مشکل در ادرار کردن یا اجابت مزاج داشته باشد. وقتی هر دو تخمدان خارج شوند بیمار نمی تواند حامله شود و ممکن است از نظر روانی دچار مشکل شود. همچنین به علت فقدان هورمونها حالت یائسگی پیش می آید علائم یائسگی مثل گرگرفتگی ، خشکی واژن به زودی بعد از جراحی ظاهر می شود. ممکن است بعضی انواع هورمونها جهت درمان این

علایم استفاده شوند. مزایا و معایب دریافت هورمون را باید بیمار بداند و تصمیم بگیرد.

شیمی درمانی سلولهای سالم را هم مثل سلولهای سرطانی تحت تاثیر قرار می دهد و عوارض به نوع دارو و دوره آن بستگی دارد. تهوع ، استفراغ، بی اشتها، اسهال، خستگی، بی حسی دست و پا، سردرد، ریزش مو، تیره شدن پوست و ناخن ها از عوارض شایع هستند. بعضی داروها ممکن است موجب کاهش شنوایی و آسیب کلیه شوند.

رادیوتراپی مثل شیمی درمانی سلولهای سالم را هم تحت تاثیر قرار می دهد. عوارض بستگی به دوز و ناحیه ای از بدن دارد که تحت اشعه قرار گرفته است. عوارض شایع عبارتند از خستگی، بی اشتها، تهوع، استفراغ، ناراحتی ادراری، اسهال و تغییرات پوست. رادیاسیون داخل صفاقی ممکن است موجب درد شکم و انسداد روده ها شود.

اهمیت مراقبت های پیگیری

بعد از درمان سرطان تخمدان ، مراقبت های پیگیری مهم می باشد. معاینات مرتب هر ۳ ماه تا ۲ سال و سپس هر ۶ ماه تا ۵ سال و سپس هر سال صورت می گیرد.

در هر مراجعه، معاینه لگن و پاپ اسمیر صورت می گیرد و در صورت لزوم ، عکس سینه ، CT اسکن ، آزمایش ادرار و خون و اندازه گیری CA125 به عمل می آید.

علاوه بر پیگیری بیماران از جهت عود سرطان تخمدان بیماران باید از نظر سایر سرطانها هم بررسی شوند.

بیماران سرطان تخمدان در معرض خطر سرطان پستان و روده بزرگ قرار دارند.

همچنین داروهای ضد سرطان ممکن است خطر سرطان دوم مثل لوسمی (سرطان خون) را افزایش دهند.